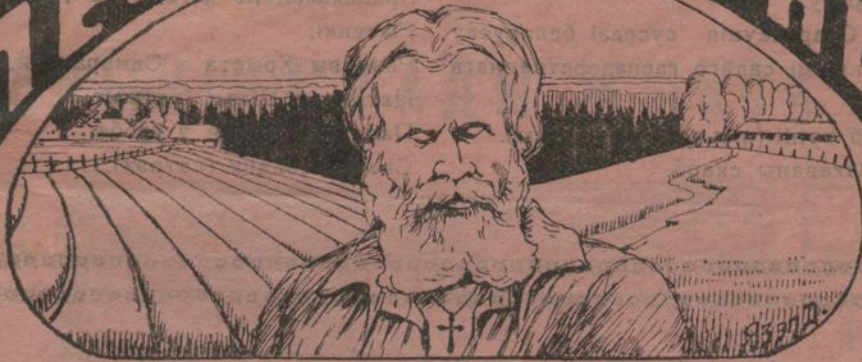

ПРАВАСЛАВНЫ

БЕЛАРУС

Год I. Царкоуна - Народны двутыднёвік № 7.

Нядзеля 10 траўня 1925 году.

Адрэс Рэдакцыі: Варшава — Прага, Зыгмунтоўска 13.

Зьмест № 7.

Свяшч. А. С. Крыніца вады жывой.
Аўтокефалія Праваслаўнай Царквы ў Польшчы.
Добрай памяці Маскоўскага Патрыярха Ціхана.
Сымон Полацкі.

Псалом СXXXVI.

М. Зопольскі. Брату.

І. Палачанін. Старадаунія суседзі беларусаў
і стварэньне імі свайго гаспадарственнага
цела.

Парахіянін. Аб вуні (пісьмо у рэдакцыю).

М. Зопольскі. Захаваны скарб.

Власт. Сож і Дняпро.

Цархоўнае жыцьцё.

М. П. Гародніцтва.

Ад Рэдакцыі.

Што чуваць у сьвеце.

Прадказаньне пагоды на 1625 г.

Рысункі:

Размовы Хрыста з Самаранкай.

Патрыярх Ціхан (патрэт).

Патрыярх Ціхан у гробе.

Сымон Полацк (патрэт).

Прымаецца падпіска

на

Першы на беларускай мове царкоўна-народны, літэратурны і папулярна-навуковы журнал

„Праваслаўны Беларус“

пачынаючы з 1-го лютага 1925 года будзе выходзіць 2 разы ў месяц на сацінавай паперы з рысункамі ў каляровай акладцы.

„Праваслаўны Беларус“ будзе усебакова асьвятляць жыцьцё царквы і беларускага народу ў Польшчы і заганіцай і дбаць аб пашырэньні культуры, рэлігійнай і нацыянальнай сьвядомасьці сярод Беларускага Народу.

„Праваслаўны Беларус“ будзе зьмяшчаць царкоўныя азаньні, стацьці па гісторыі Царквы і па агульнай гісторыі беларускага народу і яго культуры, апаведаньня, вершы, карысныя парады і інфармацыі аб галаўнейшых падзеях сучаснага жыцьця.

ЦАНА: на 1 мес. — 1 злоты, на 3 мес. — 3 злоты, на 6 мес. — 5 зл. 50 гр. На год. — 10 злотых.

ЗА ГРАІІЦУ: на 1 мес. — 35 цэнтаў, на 3 мес. — 1 даляр. Грошы мож-на высылаць у мясцо аай валюце.

Грошы пасылаць: Warszawa — Praga, Zyguntowska, 13.

20284

Праваслаўны БЕЛАРУС

Год 1.

№ 7.

Нядзеля

10 траўня

1925 г.

КРЫНІЦА ВАДЫ ЖЫВОЙ.

Розмова Хрыста з самаранкаю.

Быў самы паўдзён. Прытамлены доўгім пераходам, Госпад Спасіцель сеў адпачнуць ля глыбокай самаранскай студні. Вучні пашлі ў горад кіпіць перакускі. Каля студні няма ані вядра, ані вяроўкі, так што дастаць вады —

немагчыма, а смага таміла Бажэсьцьвеннага падарожніка.

У самы паўдзён, у самую пякату ніхто ныйдзець за вадой. Звычайная пара для ваданосаў — прахалодны адвячорак; тады схад-

48203

зіліся жанчыны з жбанамі на галовах да студні за вадой. І толькі калі хто баяўся наразіцца ля студні на непрыемнае спатканьне, або радзі іншых прычын, то выбіраў другі час, каб набраць сабе вады.

Гэтак было і з гэтай евангельскай самаранкай, вядомай ўсім сваім суседзям грэшніцай, якая стыдаючыся суседзяў, хаваючыся ад іх, прыйшла па ваду да студні ў самы пякучы паўдзён. Яна набрала жбан вады і хочаць ісьці. Але нейкі незнаёмы ей Падарожнік, спаверху і па мове не самаран, а іудзей — прасіць у яе напіцца вады. Здумелася і здзівілася жанчына. Яна добра ведала тую пагарду, тую непрыхільнасьць з якой глядзел іудзеі на самаранаў. А тут нейкі іудзей звачываецца да яе — самаранкі — з просьбай.

— Як жа Ты, Пан, будучы іудзеем, ня грэбаваеш прасіць вады ў мяне — нічога ня вартай, нячыстая самаранкі? “Не дакранаюцца бо жыды да самаранаў?” — Дзівуючыся запыталася ў Госпада жанчына.

На гэты Госпад адказаў ей:

— О каб ты знала тое счасьце, той дар Боскі, што выпаў на долю тваю, каб ведала хто прызволіўся да размовы з табой, дык ты сама б папрасіла ў Яго піць і Ен — Падавец жыцьця — даў бы табе вады жывой, вады жыцьця вечнага.

Жанчына не зразумела; яна думала, што гутарка йдзець аб крынічнай ажыццяўляючай, каладзежнай сьцюдзёнай вадзе.

— Адкуль жа ў Цябе, Пан, жывая вада? — пытаецца яна ізноў — і студня глыбокая і зачэрпнуць у Цябе няма чым? Няўжош Ты большы, — важней і дужэйшы за прабацьку нашага Якава, каторы выкапаў для нас гэту студню і сам з яе піў і дзеці, і стада яго?

— Зусім не. Не аб вадзе, якая тут у студні, я кажу табе! — Як бы гэтак атказваецца Госпад. — Кожны п’ючы гэту звычайную ваду для супокаеньня цялеснай смагі, заўсёды захоча ізноў. Іншай ёсць вада, вада Мая: хто будзе піць гэту ваду, той ня будзе прагнуць піць ніколі, бо вада, якую я дам піць, ператварыцца ў ім у крыніцу жыцьця вечнага.

Ізноў не зразумела самаранка. Яна ўсё думала, што размова ідзець аб звычайнай вадзе ў студні.

— Пан! — прасіць яна: — дай мне гэтай вады, каб не хацелася мне піць болей і каб не хадзіць мне сюды за гэтай вадой, туляючыся і хаваючыся ад людзей, ад іх насьмехаў у самы пякучы паўдзён.

Тады Госпад загадаў ей:

— ідзі, пазаві свайго мужа і прыдзі з ім сюды.

— Няма ў мяне мужа! — адказала грэшніца.

— Праўду ты кажаш, што ня маеш мужа, бо пяць ты іх мела, а той, хто цяпер пры табе — зусім табе ня муж!

Цяпер толькі жанчына адразу зразуме-

ла, што з ей размаўляець ня звычайны чалавек, а ведаючы патаемнае кожнага, размаўляець — Прарок. І стала прасіць Хрыста Спасіцеля расталкаваць ей даўнюю спрэчку паміж самарянамі і іудзеямі аб тым хто з іх лепей і правільней верыць і пакланяецца Богу і чыя вера лепшая?

Якое ад веку-вечнае, ніколі несканчонае пытаньне — чыя вера лепшая!

— Настанець час і настаў ужо — сказаў Ісус Хрыстос самаранцэ — калі запраўдныя паклоннікі будуць пакланяцца Богу, які ёсьць Дух — не на гары гэтай і ня толькі ў Ерузаліме, ня толькі на якім небудзь ядным месцы, якое кожан народ паважаець, як сваю вялікую сьвятасьць і ў залежнасьці ад вялікасьці яе, веру сваю лічыць лепшай. Усюды будуць пакланяцца Госпаду і ня толькі кланяцца Яму па сваім прынятым звычаем — абрадам, а пакланяцца „духам і ісьцінай“.

Гэта азначаець маліцца так праўдзіва, каб уся істота молюшчагося — і цела і душа, словы і рухі — у часе малітвы выказывалі ісьцінае, запраўднае пачуцьцё нашага сэрца, а не аднымі толькі славамі.

— Прыдзець Мэссія і апавесцьціць нам усё — сказала самаранка.

А Ен ужо прышоў! Ен усё ужо апавесцьціў. Ен даў нам веру для спасені душы, даў „ваду жывую“ — благадаць сьвятых таінстваў і даў у гэты самы час ахвяраваньня жыцьця вечнага тым, хто ваду благадаці гэтай будзе піць, а тым, хто пагрэбуець сілай Хрыстовай благадаці, тым пакута вечная, засуджаньне настануць.

Як шкода, многа цяпер або зусім ня верыць у сілу і ўладу васкросшага Бога, прышоўшага на сьвет Хрыста Спаса, Мэссіі, або мудруючы крывадушна пераварачываюць слова Божае да сваіх дурных пажаднасьцяў, пагібаюць, засляпёныя сваім вупарствам або сваім аканчальным няверствам.

А прыгледзімся да тых самаранаў евангельскіх, у чью зямлю зайшоў змораны Падарожнік Госпад адпачнуць! Як толькі жанчына, задзіўлёная прароцкімі славамі Незнаёмца, прыбегла ў горад апавесцьціць усіх жыхараў, каб ішлі паглядзелі яны — ці ня Ен гэта і ёсьць Госпад і Мэссія, каторы ей ўсё высказаў, усё аткрыў. Самараны тойчас усе грамадай нашлі да Госпада, прасілі яго зайціся да іх у іхны горад і уверавалі ў Яго. Гэта былі простыя, сардэчныя людзі. Пасьля двух — днёвай навукі Хрыста Спаса яны сталі ўжо вернымі сынамі Царства Божага.

А гардыя іудзеі! — што яны? Тры з палавінай гады Ісус Хрыстос хадзіў навучаў іх вызгоіваў іх ад харобы, настаўляў, караў, прашчаў — і няма веры. Задорлівасьць сумнеўнасьць ў мудрых кніжнікаў — пагібель іхная і толькі маленькая жменя простых безхітрасных рыбакоў уверавалі, што Ісус Хрыстос Сын Божы і гэта жменька верных спасёна і ў ас-

нову, на падмурак лягла яна вялікай Царквы Хрыстовай, запоўнеўшай сабой сьвет.

Але што зрабілася з самаранкай? Яна — гэта добравестніца веры Хрыстовай сваім зямлякам, стала вялікай абвешчацельніцай Евангелія: шмат каго яна навярнула да Госпада і сьветам веры сваей прасьвяціла... Не дармо ж імя яе Фцінія, што абазначаець „Просьвяціцельніца“. Чын веры сваей яна упрыгожыла мучаніцкай сьмерцю.

Жорсткі ганежнік хрысьціян — Нэрон, бачучы яе цвёрдасьць у веры Хрыстовай, пасля доўгіх дарэмных здэкаваньняў і мучэньня, прыказаў утапіць яе ў студні...

Ля студні самаранскай глыбокай яна пазнала сьветлую праменістую крыніцу жыцьця жывога, атрымала Божую благодатную ваду веры Хрыстовай, і ў студні глыбокай і

цёмнай нэронаўскай студні атдала яна душу сваю таму незаходзячаму сьвету, які Сам ей явіў Сябе, і ў Якога яна да самай мучаніцкай сьмерці верала верай ў Каторага яна, прасьвяшчала другіх.

Прасіце ж сабе, хрысьціяне, помачы ў сьв. Самаранкі. Фоцініі — мучыніцы. Няхай яна агнёвады сваей, узагрэець нашу веру, няхай прасьвяціць яна нашы вочы духоўныя, як прасьвяціла яна калісь у сваіх самаранаў. А самі мы адрачомся ад чорстваўці сардэчнай, зьмягчым з сьгоднішняга дня душу навучаючым словам Божым, нап'ёмся з евангельскай студні вады, жывой, і яна, гэта дабрадатная вада будзець, як адказаў Спас наш, для нас і крыніцай, прывадзячай да жыцьця вечнага. Амін.

Свяшч. А. С.

Аўтокефалія Праваслаўнай Царквы у Польшчы

Сьв. Синод Праваслаўнай Мітраполіі ў Польшчы на апошняй сьсэсіі на паседжаньні 13 сакавіка разглядаў у аканчальнай форме пытаньне аб увядзеньні аўтокефальнага ўстройства Праваслаўнай Царквы ў Польшчы. Пры гэтым, як сьведчыць журнал паседжаньня Сьв. Сынду:

С л у х а л і: а) Пасланіе Сьв. Синоду Усясьветнай Царагародзкай Патрыярхіі на імя Высокапраасьвяшчэнага Мітрапаліта Дзіанісія з 13 лістападу 1924 г. № 4588 аб прызнаньні Праваслаўнай Царквы ў Польшчы Аўтокефальнай; б) Патрыяршы і Сынодальна-Канонічны Томос Усясьветнай Патрыярхіі з 13 лістападу 1924 г. аб прызнаньні аўтокефальнага ўстройства Праваслаўнай Царквы на тое, каб Праваслаўная Царква ў Польшчы упраўлялася і кірвала сваімі справамі незалежна і аўтокефальна, згодна чыну і неабгранічным правам іншых Сьвятых Аўтокефальных Царквоў, прызнаваючы сваей найвышэйшай царкоўнай уладай Сьв. Синод, састаўлены з праваслаўных епіскапаў у Польшчы, маючых кожны раз старшынёй Яго Высокапраасьвяшчэнства Мітрапаліта Варшаўскага і ўсей Польшчы, в) Пасланіе Сьвяцейшага Усясьветнага Царагародзкага Патрыярха Канстанціна VI на імя Высокапраасьвяшчэнага Мітрапаліта Дзіанісія з 15 студз. 1925 г. за № 20 з прычыны паведамленьня Сьвяцейшым Усясьветным Патрыяршым Прэстолам усіх аўтокефальных праваслаўных царкваў аб Аўтокефаліі Праваслаўнай Царквы ў Польшчы, з прылажэньнем тэкста самага паведамленьня з 13 і 1925 г.

П а с т а н а в і л і: 1) А б адбыўшым ў

сьвятой Вялікай Царагародзкай Хрыстовай Царкве і іншых сьвятых Аўтокефальных Царквах прызнаньні і абвешчэньні Праваслаўнай Царквы ў Польшчы Царквой Аўтокефальнай і самастойнай незалежнай ў сваім упраўленьні і ўстройстве, пачыну і з неабгранічнымі правамі другіх Сьвятых Аўтокефальных Праваслаўных Царквоў, — агаласіць празнадрукаваньне пералічаных актаў у сынадальных выданьнях; 2) прызваць усіх архіпастыраў, пастыраў і пасомых да малітвы, как Госпад паслаў усім сілу і крэпасць да няззыбнаму захаваньню Сьвятой Праваслаўнай Веры богабсйнасьці і сьв. канонаў і да аднадужнай працы на дабро Сьв. Праваслаўнай Царквы ў межах Польскай рэспублікі, у цесным саюзе сусімі Сьвятымі Аўтокефальнымі Праваслаўнымі Царквамі і вернымі дзяцьмі іхнімі. 3) Вялічаць наперад Сьв. Синод Праваслаўнай Мітраполіі ў Польшчы Сьв. Синодам Сьвятой Аўтокефальнай Праваслаўнай Царквы ў Польшчы і 4) пастанавіць каб Высокапраасьвяшчэны Мітрапаліт Варшаўскі і ўсей Праваслаўнай Царквы ў Польшчы памінаў у часе службы Божьей імёны Усясьветнага Патрыярха Царагародзкага і іншых Патрыярхаў, адналькава як і прадстаўнікоў іншых Аўтокефальных Царквоў; Эпархіяльныя Праасьвяшчэньня Архірэі і ўсё праваслаўнае духавенства ў Польшчы упаміналі ў часе Службы Божьей ваўсіх Праваслаўных Царквах у Польшчы імя Высокапраасьвяшчэнага Дзіанісія, Мітрапаліта Варшаўскага і Валынскага і всея Польшчы, сьвяшчэнно-архімандрита Почаеўскай Успенскай Лаўры.

ДОБРАЙ ПАМЯЦІ

ПАТРЫЯРХА МАСНОУСНАГА ЦІХАНА

Ноччы з 7-га на 8-ае сакавіка г. у Маскве памёр Сьвяцейшы Патрыярх Маскоўскі Ціхан. Сьмерць Патрыярха была поўнай неспадзеўкай. Яшчэ ня так задоўга перад гэтай сумнай падзеяй дахадзілі да нас весткі, што здароўе Патрыярха палепшала і што ён ізноў пачаў адпраўляць Службу Божую ў маскоўскіх царквах. А тым часам, як высветлілася, незадоўга перад сьмерцю душэўныя страданьня і нэрвовыя ператрасення, выкліканыя цяжкімі абставінамі жыцьця, раптоўна пагоршылі яго здароўе і Патрыярх Ціхан атдаў душу Богу ў бальніцы Бакуніна, дзе ён лячыўся ў апошнія часы. Сьмерць настала ад чарговага прыступу груднай жабы.

Раніцай 8 сакавіка цела Патрыярха было перенесена з бальніцы ў Данскі манастыр, у якім пражываў увесь час Патрыярх Ціхан, і выстаўлена ў поўным аблачэньні на пакланенне у царкве манастыра.

Памёршы Патрыярх Праваслаўнай Рускай Царквы Ціхан, у сьведзе Васіль Іванаў Белавін, радзіўся ў 1865 годзе ў гор. Тарапцы Пскоўскай губэрні быў сынам сьвяшчэніка. Скончыўшы духоўнае вучылішча, а за тым Пскоўскую духоўную сэмінарыю, Васіль Белавін паступіў у Поцябургскую духоўную акадэмію, якую скончыў у 1889 годзе. Некаторы час пасля гэтага, ён быў настаўнікам духоўнай сэмінарыі ў Пскове дзе і паstryгся ў манахі, пад ім'ям Ціхана. Ускорасьці з Пскова ён быў назначан перш інспектарам, а затым рэктарам Холмскай духоўнай сэмінарыі дзе быў да 1897 году.

У 1897 годзе Патрыярх Ціхан быў хіротонісан у архірэй. І ў працягу аднаго году быў вікарным архірэям Варшаўска-Холмскай эпархіі. Пасля гэтага быў назначан архірэям амэрыканска-алеўтскім і на гэтым становішчы прабыў дзевяць гароў.

У 1907 годзе Патрыярх Ціхан назначаецца ў горад Яраслаў эпархіяльным архірэям з павышэньнем у сан архіепіскапа.

У 1913 гаду Сьв. Ціхан назначаецца архіепіскапам Літоўскім і Віленскім; з Яраслава пераезджае у Вільню, дзе і застаець яго вялікая зўрапейская вайна; пасля атдачы Вільні рускімі немцам, пераезджаець у павятовы-га-

радок над ракой Дзвіной-Дзісну, Віленскай губ. дзе і застанца да 1916 году. У 1916 годзе, пасля ўхода на пакой Маскоўскага Мітрапаліта Макарыя, Патрыярх Ціхан заняў мітрапаліччу маскоўскую кафедру.

У часе рэвалюцыі Сьвяц. Ціхан быў пастаноўлен Галавой Праваслаўнай Царквы і дзейна кіраваў падгатоўчай працай к созыву Усерасейскага Царкоўнага Сабору. Ён жа і быў старшынёй гэтага Сабору і гэтым жа самым Саборам быў абабраны Патрыярхам Маскоўскім і ўсей Расеі.

Усе мы яшчэ памятуем часы расэйскай рэвалюцыі, калі адразу пасля змушанага адказу цара Мікалая ад прэстолу, развалілася магутная расейская дэяржава. Праваслаўная Царква, пазбавілася свайой моцнай абароны і падпоры з боку дэяржаўнай улады і раптоўна стала на раздарожжы, змушаная наладжываць новае самастойнае жыцьцё ў цяжкіх варунках палітычнага і сацыяльнага непарадку. І ў гэты цяжкія часы для Праваслаўнай Царквы ў Расеі, волей Усерасейскага Царкоўнага Сабору, Сьв. Ціхану даручана было, як Патрыярху, кіраваньне царкоўным жыцьцём. Надзвычайна цяжкі былі палітычныя варункі для працы Патрыярха. Гэта ўжо ня быў „Вялікі Государ“, як калішнія маскоўскія патры-

Патрыярх Ціхан.

ярхі. У абставінах новага дэяржаўнага жыцьця Расеі, Патрыярх Ціхан для дэяржаўнай улады быў толькі прэдстаўніком, гзлавой пэўнага культу. З самага пачатку свайго патрыяршага служэньня Царкве і праваслаўнаму народу, Сьвяц. Ціхан спаткаў на сваім шляху вялікія перашкоды ў змаганьні з развалам праваслаўнай царквы. Надзвычайна цяжкія абставіны жыцьця Патрыярха Ціхана за апошнія годы і былі прычынай яго прадчаснай сьмерьці. Пахаваны Патрыярх Ціхан 12 сакавіка на могілках Данскога манастыра, у прысутнасьці многалічнага духавенства, і больш 10 тысячаў народу.

Хто будзе нямеснікам Патрыяршаго Прэстолу невядома. Выбраць Патрыярха можаць ізноў толькі Сабор, але невядома яшчэ ці дасць сваю згоду на гэта Радавы Урад.

Свяцейшы Патрыярх Ціхан у гробе.

Сымон Полацкі

(1629—1680 гг.)

Бязупынная ў працягу 13 гадоў (1654 — 1667 гг.) вайна паміж Масквой і Польшчай закончылася, як ведама тым, што замучаныя і згалеўшыя абодвы гаспадарствы павінны былі пагадзіцца на замірэньне, якое і было зроблена на 13 з пал. гадоў у Андрусове (каля Смоленску) у 1667 годзе. Па гэтаму Андрусоўскаму замірэньню, Масква атрымала ад Польшчы частку усходніх беларускіх і украінскіх абшараў. Апрача чыста тэрыторыяльнага набытку Масква цераз гэту вайну набыла маральныя і навуковыя сілы для свайго адраджэньня, прызываючы да сябе лепшых заходнярускіх культурных дзеячоў — беларусаў і украінцаў, а так сама забраўшы і вывезшы ў Маскву з нашых манастыроў друкарні.

„З гэтага часу—пішаць П. Бацюшкаў у сваей кнізе „Беларусь і Літва“—„пачынаецца пераклады з беларускай і польскай мовы на маскоўскаю разных зборнікаў, апавяданяў, асобных повясьцяў духоўных і сьвецкіх, басьняў, казак, фацэцій, жартаў і г. д... паклаўшых пачатак сьвецкай расейскай літаратуры“.

Над разьвіцьцем асьветы, культуры і наагул над прасьвяшчэньнем маскоўцаў у гэту эпоху шмат палажыў працы наш вучоны Сымон Полацкі, які паклаў у Маскве пачатак сталай школьнай адыкацыі і пакінуў пасяля сябе маскоўцам шмат навуковых і літаратурных твораў.

Сымон Палацкі, або Сімон Амяльянавіч Пятроўскі — Сітняковіч радзіўся ў сакавіку 1629 года ў гор. Полацку, Адукацыю атрымаў у Кіеўскай духоўнай акадэміі. На 27 гадзе жыцьця Сымон пастрыгся у манахі ў Полацкім Богаяўленскім манастыры і адначасна з тым быў назначаны настаўнікам у тамтэйшым брацкім вучылішчы. Ужо ў гэты час Сымон меў гучную славу як выдатны вучоны, пісьменнік і царкоўны прамоўца. Кілі ў часе вайны маскоўцам удалося заваладаць беларускімі землямі і ў 1664 годзе маскоўскі цар Аляксей Міхайловіч пераезджаў цераз Полацак, Сымон Палацкі паднёс цару свае прывітыльныя вершы. Учуйшы аб славе маладога іероманаха, цар запрапагнаваў Сымону пераехаць у Маскву.

Пераехаўшы ў 1664 годзе ў Маскву Сымон Палацкі заняўся тут літаратурнай працай і адначасна з гэтым стаў выкладаць лацінскую мову для урадоўцаў тайнага прыказу. Калі зьявіўся у праваслаўнай царкве раскол з за папраўленьня патрыярхам Ніканам богаслужбовых кнігаў, Сымон Полацкі прымаець самы чынны ўдзел на абвінавачваньню старовераў і напісаў проціў іх вялікі твор. Апрача гэтага Сымон напісаў вялікі шмат казаньяў, зьмясьціўшы іх у два зборнікі: „Абед душэўны“ і „Вячэра душэўная“; выдаў два зборнікі сваіх вершаў: „Рыфмалагіён і „Вер-

тоград многоцветны". Пяру Сымона Полацкага належучь некалькі рэлігійных драм і камедыяў. Пасьля сьмерці цара Аляксея Міхайлавіча, Сымон напісаў на сьмерць цара „Драматычную элігію“. У 1670 годзе Сымон устроіў пры царскім дварэ друкарню і выдрукаваў у ей свае творы: „Буквар“ і „Псалтыр рыфмованную“. Ікую ён пераклаў сылябічным вершам і апрача гэтых яшчэ некалькі сваіх твораў.

Сымон Полацкі, як ведама, быў настаўнікам царэвіча Хведара Міхайлавіча, які пасьля сьмерці Сымона (25 жніўня 1680 г.) прыказаў Сильвестру Мядзьведзеву напісаць эпітафію свайму настаўніку і выказаць яе залатымі літарамі на дзвюх камяных плітах, пастаноўленых на магілцы Сымона ў трапезе Заіконастаскага Манастыра. У гэтай эпітафіі Полацкі вучоны выхваляецца за сваю вучонасьць красамоўства і зьмірны характар. Цікава адзначыць, што Сымон Полацкі, карыстаючыся ў Маскве вялікай славай вучонага, адначасна з тым выклікаў у маскалёў суменьне у неправаслаўнасьці сваіх паглядаў. Мова ў творах Сымона Полацкага, як і ў іншых беларуска-украінскіх пісьменнікаў, прасьвяшчальшых ў 17 веку Маскоўшчыну ёсьць мешаніна маскоўскай царкоўна-славяншчыны з беларускай украінізіраванай мовай з значным польскім уплывам.

Цераз нашых вучоных Маскоўшчына

ўзяла ад нас многія словы і звароты мовы, нават граматыку і ўсе плады навукі філэлёгіі і на гэтым стварыла ў 18 веку сваю новую літэратурную мову.

Сымон Полацкі.

П С А Л О М СХХХVI.

Мы з плачам сядзелі ля вод Вавілона,
У сумны сабраўшысь кружок,
І там ўспаміналі цябе, о Сыоне!
Цябе мілы серцу куток!
Павольна і ціха каціліся воды
Між квяцістых чужых берагоў...
Дарэмна! Мінулай сыонскай свабоды,
Ня выплакаць нам у ўрагоў!
Пакуль з нявымоўная тугой узіралі
На чыстыя воды, — яны
З насьмешкай прасілі каб песьні спевалі
Мы аб мукай сваей стараны.

Не, вораг-мучыцель! Няўчуеш ніколі
Ты песьні про родны Сыон,
Ні галасу арфы, бо песьня бяз волі —
Арла змардаваага стогн.
Адсохнуць мае спрацаваны хай рукі
Як толькі зачэюць за струнны орган,
І выпладуць грудзі сардэчныя мукі
На сьмех і на дзекі ўрагам!..
Мы з болью повесілі арфы на лозы,
Но песьні пра родны Сыон
Ніхто не заглушыць ні мукі, ні сьлёзы,
Ні душу раздзіраючы стогн!

Б Р А Т У.

Шануй бязупынна свой край
І ў шчасьці, і ў горы кахай!
Ня слухай, што скажа другі,
Сусед на спрыяньне тугі—
І ведай ад-лець так вядзецца,
Што шчыра апошні сьмяецца!

I. ПАЛАЧАНІН.

Старадаунія суседзі беларусаў і стварэнне імі свайго гаспадарственага цела

(Каротні нарыс старадауніяй гісторыі Беларусі).

Блізка што ўвесь старадаўны перыяд гісторыі Беларусі (IX-XIII в. в.) праходзе у змаганні Полаччыны з Кіеўшчынай. Прычынай гэтага змагання перш за ўсё было стычка эканамічных інтэрэсаў абедзвюх дзяржаў. Справа ў тым, што і Кіеўшчыне і Полаччыне хацелася гаспадарыць у Ноўгародзе, які прадстаўляў з сябе вельмі смачны кавалак, бо знаходзіўся на тарговым шляху і дзякуючы свайму ходкаму гандлю, быў надта багатым. Кіеўшчына ў гэтым змаганні апіралася выключна на права дужэйшага і сваяцкія княжацкія сувязі, у той час як Полаччына лічыла гэты горад сваім, бо, фактычна, ён быў створаны каленізацыяй тых самых крывічоў, якія насялялі ў большай частцы Полаччыну. З другога боку змаганне гэтае вынікала з тых перакораў, якія Полаччына рабіла агульнаму імкненню Кіеўшчыны, як дужэйшае дзяржавы, палітычна заўладаць усімі рускімі (усходня-славянскімі) землямі, зразумела, каб ізноў жа мець сабе эканамічную карысць з заўладаных краёў — ездзіць па палюдздыю для збору дані.

Звычайна паездка па палюдздыю адбывалася кіеўскімі князямі ў акружэнні свайго прыбліжоннага войска-дружыны. Князь адпраўляўся за данню зімой, калі ўстанаўліваліся санныя дарогі, і рэкі замярзалі. Аб'ездзіўшы свае падудадныя краі, князь к пачатку вясны ўвесь свой здабытак, складаўшыся, ў скурах, збожжы, мёдзе і г. д., звязіў к рэкам—гандлёвым шляхам, па якім сплаўляў усё дабро ў патрэбныя месцы, звычайна ў Царград, дзе ўсё яно прадавалася. З летапісаў мы даведваемся, што ў часы аднаго з першых князёў Руракаўскага дому, Алега (пачатак X в.) Полацк, а яшчэ больш Смаленск, знаходзіцца ў пэўнай залежнасці ад Кіева. Аб заваяванні Смаленска летапісец гавора: „Олег прыя город Смоленск і посадзі в нем муж свой,“ знача палітычна Смаленск падчыніўся Алегу, калі апошні паставіў у ім свайго намесніка.

Трэба думаць, што троху пазней і Полацк у такім самым палажэнні апынуўся. Але залежнасць гэтая, здаецца, выаўлялася галоўным чынам у плаце податкаў і супольных з Кіевам паходах на Візантыю. У ваўнутраныя справы Кіеўшчына ня ўмешавалася. Пазней залежнасць гэтая паступова падае, бо кіеўскія князі, наступнікі Алега, больш цікавіцца паходамі на Візантыю і Баўгарыю, а з іх асабліва Святаслаў, які нават маніўся перанесці сваю сталіцу на берагі Дуная з Кіева.

К гэтаму часу і адносіцца ўзвышэнне

ў Полацку князя Рагвалода ці Рагвольда, як яго называюць некаторыя гісторычныя крыніцы. Гэты князь пры памачы свайго спадручніка Тура ўладаў і Тураўскім княствам (на рацэ Пыпяці), уперад знаходзіўшыся ў залежнасці ад кіеўскіх князёў. Пасля смерці Святаслава значэнне Палаччыны надзвычайна вырастае: сыны Святаслава Уладзімір і Яраполк змагаюцца паміж сабой за Кіеў, і каб пераважыць перамогу нм свой бок абодвы сватаюцца к дачце Рагвалода Рагнедзе, бо мець за цесьця дужога полацкага князь каму-небудзь з іх гэта значыла прадрашаць да пэўнай меры на сваю карысць вынік змагання паміж імі. Рагнеда Уладзіміру адмовіла ў сватаўсцьве, але мусіла потым шкадаваць, бо Уладзімір сурова адмаўляўся на Полацку за сваю крывічу: напаў на Полацк (у 980), спаліў яго, забіў Рагвалода і двух яго сыноў, а Рагнеду прымусам зрабіў сваю жонкаю. У хуткім часе пасля гэтага Уладзімір перамог свайго брата, і зрабіўся кіеўскім князем. Такім чынам на пэўны час Полаччына лішылася зусім самастойнасці і нават ня мела асобных князёў, а кіравалася намеснікамі князя Уладзіміра. Аднак Рагвальдаў род неўзабаве павяртае ў Полаччыну, у асобе Ізяслава, сына Уладзіміра і Рагнеды, якому Полацк быў дадзены, як асобны ўдзел Кіеўшчыны. Удзел гэты варочае сабе незалежнасць і нават становіцца ў яскрава варажыя адносіны да Кіеўшчыны. Пасля смерці Ізяслава пачынаецца той перыяд гісторыі Полацкае зямлі, цягнуўшыся больш за сто гадоў і скончыўшыся ссылкай полацкіх князёў у Царград, галоўны змест якога характэрызуецца славамі летапісца: „меч взімаюць Роговоложы внуцы проціву Ярославлім внуком“, гэта знача, што Полацкія князі вядуць безупынную вайну з кіеўскімі, ня хочучы прызнаваць галавенства апошніх над сабой.

У гэты перыяд выразна выступае адна з галаўных прычын змагання Полацка з Кіевам: суперніцтва за Ноўгарод. Так, калі наступнік Ізяслава, ягоны сын Брачыслаў полацкі ў 1021 годзе напаў на Ноўгарод, то кіеўскі князь Яраслаў зараз жа выступае проціў яго і наносіць яму паражэнне. Але, відаць Яраслаў лічыў Брачыслава дужым, бо, ня глядзячы на сваю паведу, жадаў залагодзіць полацкага князя і прыключэнні міру адступіў яму горад Усьвят і Вітэбск. Згода, як відзім, была кампрамісная. Яраслаў ня даў Брачыславу панавання над Ноўгарадам, галоўным тарговым пунктам на поўначы так званага Вялікага воднага шляху, але другачародныя пункты на гэтай дарозе, горад Усьвят і Вітэбск адступіў Полацку.

Адным з самых выдатных полацкіх князеў лічыцца сын Брачыслава Усяслаў (1044—1101 г.г.), як па сваім здольнасцям і энэргіі, так і тэй адданнасці сваёй бацькаўшчыне, якой ён заўсёгды адрожніваўся. Цікавей за ўсё ў гэты час тое, што ўся Полацкая зямля дружна змагаецца з Кіевам за сваю самабытнасць і, ня гледзячы на перавагу сіл кіеўскіх князеў і не аднакратныя перамогі, заўсёгды варочае сваю самасгойнасць, якой яна ня раз над напорам дужэйшага ворага, лішалася. Карыстаючы з тых труднасцяў, якія паўсталі для Кіева, дзякуючы нападам дзікіх паўднёвых сьцепнякоў-полаўцаў, Усяслаў захоплівае Ноўгарад. У адказ на гэта Кіеўшчына, справіўшыся з сваімі паўднёвымі ворагімі, ідзе паходам на Полаччыну. У выніку—захоп Менска пасля яго геройскага спраціўлення і знамянітая бітва на рацэ Нямізе (уламінаецца у Слове о полку Ігореве) у 1067 г., закончыўшаяся пабэдай кіеўлян, а потым пазней поланам самага князя Усяслава. Усяслаў пасля гэтага быў завезены ў Кіеў і пасаджан у астрог. Але ня доўга ён там сядзеў. Кіеўляны аданілі вум і энэргію Усяслава па заслугам: незадаволены сваім князем яны скінулі яго з пасады і зрабілі сваім князем Усяслава.

Вось тут яскрава і выяўляецца любоў Усяслава да сваёй бацькаўшчыны: ня гледзячы на пашану, на багацце дужга і слаўнага кіеўскага князства, ён увесь час маркаціўся па сваёй радной Полаччыне—„тому в Полотске позвоніше заутренню рано у св Софіі в колоколы, а он в Кіеве звон слыша“—кажыць летапісец пра Усяслава. Маркота на бацькаўшчыне змушае Усяслава уцячы з Кіева ў Полацк, дзе ён ізноў робіцца князем.

Прагнаны кіеўскі князь, вярнуўшыся ў Кіеў пры помачы польскага войска, ізноў ідзе на Полаччыну вайной, праганяе Усяслава з Полацка і садзіць там сваіх сыноў. Аднак чужыцы князі ня доўга тут панавалі: Усяслаў хутка варочаецца ў Полацк. Змаганьне Усяслава з Кіевам прадаўжалася і далей. Цікава ў ім тое ўладарства, з якім Полаччына бараніла сябе, ня гледзячы на яўную перавагу сіл на баку Кіева. З другога боку абарона гэтая ішла супольнымі сіламі ўсёй полацкай зямлі. Гэтае зьвішча тым больш выдатна, што яно прадстаўляе характэрную рысу паследуючай гісторыі Полаччыны, калі яна пабілася на ўдзельныя, якія спрачаліся паміж сабой, але ў барацьбе з вонкавым ворагам-Кіевам супольна выступалі. Гэта безумоўна сьведчыць аб палітычнай сьвядомасці Полаччыны, а можа нават і нацыянальнай. Пры Усяславе і ягоных папярэдніках полацкая зямля была злучана ў адных руках.

Сьмерць жа Усяслава зьяўляецца паваротным пунктам ў гісторыі Полаччыны. Цяпер яна пабіваецца на ўдзельныя—воласці, якія вядуць барацьбу паміж сабою. Лік гэтых удзелаў—воласцяў з цягам часу ўсе больш павялічваецца. К палавіне XIII в. іх налічаецца да адзінад-

цаці. Важнейшыя з іх: Полацкая воласьць,— займаўшая блізка ўсю паўночную частку староў Палаччыны, Менская—займаўшая большую частку паўдня Полаччыны, Друцкая—на паўночны ўсход ад Менска. Вігэбская, вядомыя ўжо нам воласьці Герцкія і Куконойс, аб якіх у першы раз маем весткі ад пачатку XIII в. і іншыя, а іменна: Ізяславская, Стрэжэўская, Гарадзецкая, Логожская і Городзельская.

З усіх гэтых вобласцяў найвялікшую ролю адыгрывалі дзве першыя: Полацкая і Менская. Такім чынам Полацк губляе цяпер значнае палітычнае цэнтру гаспадарства. Барацьба паміж удзелаў за палітычнае галавенства аслабляецца ўнутраным змаганьнем князеў з вечаў—народным сходам, ніжэйшага стану з вышэйшым. Веча аднак у гэты час звычайна брала гару над князем, часта праганяла яго і распараджалася ўсімі справамі, дзеля чаго мы можам лічыць XII век за пару разьвіцця дэмакратычнага ладу ў Полаччыне. Задзержкай у гэтай барацьбе зьяўляўся супольны для ўсіх удзелаў вораг—Кіеўшчына, часта змушаўшы удзельных князеў кідаць унутраныя спрэчкі паміж паасобнымі князьмі.

Так сярод барацьбы за свае землі выкывалася беларуская дзяржаўнасць, прада ча сам не без адхіленьня ад асноўнай мэты барацьбы свае землі хацяб з аружжам у руках. Так полацкі князь Давід, сын Усяслава, стараецца здабыць прыхільнасць Кіеўшчыны да сябе ўсякімі спосабамі, але другі ягоны сын, князь менскі Глеб вядзе палітыку свайго бацькі з якой мэтай ён неаднакроць хадзіў, вайной на поўдзень, у Тураўскае князства. Аднак барацьба гэтая скончылася сумна для Глеба: кіеўляны захапілі горад Менск і забралі ў палон самага князя. Полаччына ўсёж такі не здавалася: на зьмену Глебу выступае князь полацкі Давід, шукаўшы раней прыхільнасці да сябе кіеўскіх князеў. Кіеўляны ў саюзе з наўгародцамі, захапіўшы цэлы чарод полацкіх гарадоў, прымушваюць полацкае веча прагнаць ад сябе недагоднага ім князя і паставіць Полацк у залежнасць ад Кіева. Свабодалюбівая Полаччына ня магла гэтага знесці: змаганьне з новай сілай узгараецца і ў выніку п'яць полацкіх князеў былі сасланы ў далекі Царград (Візантыю). Ссылка полацкіх князеў у Царград (1130 г.) зьяўляецца фіналам іх векавой барацьбы з кіеўскімі князьмі.

Ня гледзячы на тое, што кіеўскі князь-пабядзіцель пасадзіў свайго зына князем у Полацку, спадзеючыся такім спосабам палітычна падчыніць сабе гэтую неспакойную зямлю, улада кіеўскіх князеў тут ня доўга трывала. Прычына гэтай незадачы кіеўскіх князеў заключаецца ў тым, што ў іх саміх пачынаюцца ўнутраныя спрэчкі за вялікакняжацкі прастол. Ведаючы, што пры такой палітычнай сітуацыі, у прыпадку выгнаньня з Полацку стаўленіка кіеўскіх князеў, апашні не атрымае помачы з Кіева, полачаны зрабілі змову і прагналі чужынца-князя „рекше: лішаецца нас“, як кажа

летапісец. У Полацк ізноў вараваюцца выгнанцы князі і князем полацкім робіцца адзін з патомкаў Усяслава, знача свой нацыянальны князь. Неўзабаве ўлада кіеўскіх князёў падае і ў Менску.

Такім чынам, у рэзультате даўгога і крывавага змаганьня з дужэйшым праціўнікам Кіеўшчынай, Полаччына варавае сабе сваю незалежнасць. Аднак барацьба гэтая не прайшла дарам Полаччыне: з яе яна выйшла аслабленая, разароная. З другога боку, пасля ўзнаўлення незалежнасці яе, унутраныя спрэчкі ўзнімаюцца, бо цяпер ужо ня было вонкавага ворага, які бы адцягаваў увагу на сябе полацкіх князёў. Гэта яшчэ больш аслабляла Полаччыну. Дзеля гэтай сваёй слабасці і знаходзячыся пад уражаннем папярэдніх кіеўскіх пабед, Полаччына вядзе мірную палітыку адносна да Кіева і ня можа выйсці з пад яе палітычных уплываў. Але ўплывы гэтыя цяпер прымаюць іншы выгляд. Ідуць яны цяпер пасярэдня, праз усиліўшуюся пад гэты час Смаленшчыну, якая знаходзілася ў цеснай сувязі з Кіевам.

Усільлася асабліва Смаленшчына ў часы свайго князя. Расьціслава (палавіна XII в.) які ўмешаваецца ўва ўнутраныя справы Полаччыны, падтрымліваючы полацкага князя ў яго барацьбе з менскім. Пазьней троху ўплыў смаленскіх князёў на Полацк яшчэ больш узрасце. Сын Расьціслава смаленскага нават узводзіць на полацкі прастол дагоднага сабе князя Усяслава Васільковіча, памагае яму, як і бацька, змагацца з менскімі князямі, якія так сама дабіваліся Полацкага прастола. За гэта Смаленшчына здабывае сабе полацкі удзел Вітэбск, заключае з Полацкам саюз і ўцягвае полачан у непатрэбную для Полацка і цяжкую барацьбу з Ноўгарадам. Такім чынам Полацк пападае, калі ня ў зусім залежнае, то прынамсі падручнае палажэньне адносна да Смаленска. Саюз Усяслава Васільковіча з Смаленскам ня мог падацца палачанам ані з боку вонкавага, бо пазбаўляў Полацк самастойнасці, ані з унутранага дзеля таго, што полацкі князь, апіраючыся на свайго прыцеля—смаленскага князя, мог чуць сябе зусім незалежным ад веча.

Усё гэта змусіла полацкае веча скінуць з пасады князя Усяслава. Гэтым сваім чынам палачаны рашуча заяўлялі аб сваёй назгодзе на падуладнае палажэньне Полацка адносна да Смаленска. Спробаваўшы на сябе сілу полацкага веча, князь Усяслаў, вярнуўшыся на полацкі прастол, стараецца весьці палітыку згодную з інтарэсамі свайго народу. Зьмена палітыкі ў хуткім часе далася заўважыць.

Адносіны паміж Полацкам і Смаленскам спачатку псуваюцца, а патым становяцца зусім варажымі. Цяпер саюзнікам Полацка зьяўляецца Ноўгарод і чарнігаўскія князі, якія знаходзіліся ў спрэчцы з смаленскім за велікакняжацкі прастол ў Кіеве. Смаленск жа знаходзіць сабе саюзніка ў асобе друцкага князя. Пэрыод згоднага і супольнага выступленьня Полаччыны проціў вонкавага ворага, якім адзначыліся часы змаганьня з Кіеўшчынай, кончыўся. Раней Полацк проціў Менска, а цяпер Друцк проціў Полацка поплец з ворагамі бацькаўшчыны змагаюцца за адно. Паміж іншым, прыклад такой здрады інтарэсам бацькаўшчыны цяпер зьяўляюцца не адзінокімі: удзелы праследуюць свае асабістыя мэты і выгады. Змаганьне з вонкавымі ворагамі не зьяўляецца цяпер здержмаю ў ваўнутраных спрэчках паасобных удзелаў Палачаны. Наадварот, паяўленьне вонкавага ворага яшчэ больш усільвае гэтыя спрэчкі, распаліе страсці і захопніцкія тэндэнцыі кожнага ўдзела, які спадзяецца пры дапамозе гэтага ворага пажывіцца на шот другога братняга ўдзела. Вось дзеля чаго Смаленску было лёгка вышукаваць сабе саюзніка з пасярэд полацкіх удзельных князёў. Смаленшчына стварыўшы свой выключны ўплыў на Полацк, спрабавала вярнуць яго пры помачы ваенной сілы. Але перавага сілаў была цяпер на баку Полацка.

Паход смаленцаў на Полацк ў 1181 г. няўдаўся. Тады пачынаюцца нясканчаныя інтрыгі смаленскіх князёў у Полаччыне, і ім удаецца перацягнуць на свой бок Лагожнага князя (удзел Полацка) і Наўгарод. Новы паход на Полацк стаўляе апошні ізноў у пэўную залежнасць ад Смаленска. Барацьба гэтая прадаў, жалася далей і напаўняе сабой канец XII века пры чым пасьпехі Полаччыны залежылі ад дыплёматычных удач: калі яна сабе здабывала моцнага саюзніка, якімі звычайна былі чарнігаўскія князі ці Ноўгарод, то Полацк вызваляўся ад улады Смаленска і наадварот. Але ў пачатку XII века Полацк настолькі аслабеў, што ўжо не сам ён, а смаленскія князі бароняць яго ад нападаў літоўцаў і заключаюць ад імя Полацка тарговыя дагаворы, напрыклад з Рыгаю ў 1229 г. Векавая барацьба спачатку з Кіеўшчынай, а потым з Смаленшчынай, аслажняўшыся ўнутранымі непарадкамі, падрэзала сілы Полаччыны і паставіла яе ў залежнасць ад свайго дужэйшага братняга суседа Смаленшчыны, а потым і літоўцаў.

К а н е ц.

А б в у н і і

Пісьмо у рэдакцыю.

У першай палавіне красакавіка м.ца, у газетах з'явіліся корэспандэнцы з Вільні аб пераходзе нібы-то ў Лідзскім павеце ўсей праваслаўнай Дзікушчанскай парахвіі ў вунію, на чале з самім настаяцелем парахвіі прат. Янчыкоўскім. Зразумела, што гэткую вестку непрыемна было чуць нам праваслаўным, а тым болей яшчэ, што ў гэтай кароткай газэтнай заметце некаторыя стараліся бачыць навет масавы пераход праваслаўнага беларускага жыхарства ў вунію, якога фактычна ня было і ў паасобных выпадках.

Каб запярэчаць усім памылковым поглядам на рэлігійнай настрой праваслаўнага беларускага жыхарства, пастараюся тут высвятліць усю справу з вуніяй у Дзікушках, якая ў кароткіх славах прадстаўляецца так.

З месяц таму назад у сяле Дзікушках і у Дзікушскай парахвіі наагул стала пашырацца, як кажуць, вунія. Гавару: „як кажуць“—бо на дзеле потым аказалася, што нікога вуніцкага руху там ня было, а была проста авантура на рэлігійным грунце. Уся справа прадстаўляецца так.

Свяшчэннікам у Дзікушках ужо гады чатыры быў а. Лаўроў, які страціў сярод сваіх парахвіян усякую павагу, дзякуючы вялікім паборам за трэбы, а так сама з-за нядобрых адносін да сваіх парахвіян, якія яго страшэнна не ўзлюбілі. Неколькі разоў парахвіяне пасылалі Віленскаму архырэю прозьбы, каб а. Лаўрова звольнілі з Дзікушак, або куды-небудзь перавялі. Пасылалі навет дэлегацыі, але нічога з таго не выходзіла. І вось, у Дзікушкі назначаецца на пасаду дзяка нейкі быўшы пратаярэй, якога звольнілі з духоўнай службы за якіясь яго праступкі, а цяпер далі толькі дзякоўскае месца. З'арыетаваўшыся, ён пачаў агітацыю проціў а. Лаўрова, а потым, ведаючы, што пасады свяшчэнніка ў Дзікушках ён усё роўна не атрымае, зачаў агітаваць за вунію, спадзеючыся што гэткай дарогаю, ён здабудзе сабе месца свяшчэнніка. Агітацыя яго мела пасьпех. Нікаторыя сяляне, каб толькі пазбавіцца а. Лаврова, згодзіліся перайці на вунію і прасілі Янчыкоўскага быць у іх свяшчэннікам. Тады ён пад час службы а. Лаврова забраў ключі ад царкоўных дэвярэй і потым адпраўляець царкоўныя службы, трэбы і т. д.

Аднак, скоро аб усім даведаліся ў Вільні і Праваслаўная Духоўная Консісторыя адкамандазірвала ў Дзікушкі пратаярэя Дзічковскага, каб разабрацца ўва ўсёй справе. Сабралася ў Дзікушкі і яшчэ некалькі свяшчэннікаў з

суседніх парахвіяў. Настаў крытычны момэнт. Свяшчэннікі і парахвіяне накіраваліся да царквы, якая стаіць сярод поля—досыць далёка ад Дзікушак, і каля царквы стаіць толькі дом дзяка, у якім і жыў Янчыкоўскі. Да яго выдэлегалі трох парахвіян, каб узяць ключы ад царквы. Янчыкоўскі ключоў ня даў, сказаўшы, што ён сам будзе служыць і скоро прйдзе з ключамі. Нецярплівыя людзі сталі тады крычаць: „якое ён мае права не даваць ключоў? Пойдзем, адбяром у яго ключы!“ Але свяшчэннікі сталі угаварываць, каб гэтага не рабілі. Людзі паслухаліся. Скоро паказаўся і Янчыкоўскі. Ён ішоў, надзеўшы эпітрахіль і нясучы ключы, якімі і стаў адчыняць замкі. Яму не прашкаджалі, але калі ён увайшоў у царкву, то свяшчэннікі апырэдзілі яго і не дапусьцілі у алтар. Ключы так сама ад яго адабралі. Янчыкоўскі пастаяў, пастаяў і выйшаў з царквы. Свяшчэннікі распачалі службу, на якую собралася вельмі многа народу, навет з суседніх парахвіяў.

Пад час службы прот. Дзічковскі сказаў дзве пропаведзі у якіх выясніў безпраўнасьць паступкаў Янчыкоўскага, як пазбаўленага права службы, а ў апошні момэнт навет пазбаўленага пасады дзяка. Ён аб'явіў так сама народу, што а. Лаўроў ужо звольнены з пасады свяшчэнніка у Дзікушках і на яго месца часова назначэн а. Савіцкі, чым у значнай меры заспакоіў народ. Служба зацяглася да гадзіны 3-й, пасья чаго ўсе патроху сталі расхадзіцца.

Трэба шчэ дадаць, што пры усім гэтым быў прысутным беларускі пасол Сойму М. Кахановіч, які прыехаў каб быць сьведкаю магчымых непаразуменьняў і не дапусьціць да надужыццяў.

Былі прысутнімі і тры паліцыянты, якія захоўваліся каррэктна.

Вось на гэтым пачалася і скончылася „Дзікушчанская вунія“, нарабіўшая ў свой час шмат шуму.

Застаецца толькі пажадаць каб назначаны на месца а. Лаўрова новы Дзікушчанскі настаіцель а. Савіцкі, быў больш адпаведны свайму высокаму пастырскому станавішчу, чым яго папярэднік і больш служыў на дабро даручанай яму парахвіі і Праваслаўнай Царкве, а менш для ўласнай карысьці і тады аніякія Янчыкоўне збаламуцяць наш праваслаўны народ да вуніі.

Парахвіянін.

Ад рэдакцыі. Згодна карэспандэнцыі з Вільні надрукованай ў № 19 „Воскр. Чт.“, паўнамоцтва быць свяшчэннікам Янчыкоўскі атрымаў ад Віленскай каталіцкай кансысторыі 17—III 1925 г.

М. ЗАПОЛЬСКИЙ.

Матчыныя апавяданьня.

II.

Захаваны скарб.

Доўга насіўся Янка Мястоўскі з думкаю, каб неяк згарусьціць новую хату, старая зусім абвалілася,— і з Бож'яй дапамогаю згарусьціў такі. Ды яшчэ якую хату, лепшую ў цэлай дзярэўні, навет з падлогаю ў адной каморцы. Як трэба па хрысьціянскаму звычайу, асьвяціў хату, паклікаў суседзяў на чарку гарэлкі ды пачаў жыць.

Але праз нейкі час ў хаце пачало дзеянца нешта нявымоўнае і незразумелае, як нехта яшчэ апрача Мястоўскага перабраўся ў гэтую хату. Праз які тыдзень ў самую поўнач, калі ўся дзярэўня як вымерла, нехта з самага вугла печы цененька закрычаў:

— Валю-юся!

Сам Янка спаў на ложку ля вакна, а яго жонка, Марыся, на палацях. Калі з печы пачулася „валюся“, Янку здалася, што гэта Марыся сярод ночы жартаваць уздумала і з незадавальленьнем прагаварыў.

— Што гэта ты, Марыся, ашалела, ці што? Яшчэ заб'ешся, лепей ня рыпайся!

Але Марыся спала і ня чула слоў свайго мужа. Мястоўскі-ж не дачакаўшыся адказу, накрыўся з галавою коўдрай і задрамаў.

Прачнулася Марыся. Прыслухалася.

— Валю-юся! няслася з вугла печы.

Марыся ў свой чарод падумала, што гэта муж жартуе і начала ціха сьмяяцца:

— Які баламут... і калі надумаўся жарты вадзіць, ялькы-б табе ў рукі!

Але з печы не пераставаючы няслася:

— Валю-юся!

Сэрца Марысі сьціснулася ад жаху.

— Янка, а Янка,—ўся дрыжучы, паклікала ана мужа.

— А — а...,—пацягіваючыся, адазваўся Мястоўскі.— Чаго табе?

— Дзе ты? Запалі лампу... і з якой гэта прычыны ты надумаўся з печы зваліцца?

— Хто? я?!—зьдзівіўся Язэп.— Ці ня прысьнілася табе, мая даражэнькая?

— Дык ты на ложку сьпіш?

— Аўжо-ж!

А з печы ўсё няслася:

— Валю-юся!

І так нудна, так хватаючы за душу.

Марыся бяз духу зьяліцела з палацэй ды да мужа, а ў таго і самога халодны пот выступаў.

— Ніхто як нячыстая сіла!

— І ў страху, не аглядаючыся, паляцелі

да суседзяў, дзе наперабой апавядалі, што з імі здарылася.

З гэтай ночы, як толькі праб'е поўнач, з хаты Мястоўскага нудна і жудасна няслася:

— Валю-юся!

І ніхто не рызыкаваў хоць адну ноч пераначаваць ў гэтай хаце, якая так і пуставала.

Але неяк увечары, калі язьмен як на дождж красаваў пахам, а ў старой хаце Мястоўскага зьбіраліся на адпачынак, нейкі падарожнік папрасіўся пераначаваць.

— Письціце, калі ласка, зусім выбіўся з сілы.

— Рады-бы, чалавеча,—адказаў Мястоўскі:— чаму-ж, ды хата ў мяне цесная. Вось, калі ты не з палахлівык, дык начуй ў маеі новай хаце.

І Мястоўскі даслоўна перасказаў падарожніку ўсё тое, што з ім здарылася.

Падарожнік толькі усміхнуўся.

— Вядзі мяне, браце, ў гэтую хату. Дзе гэта бачына, каб хрысьціянскую душу ды нячыстая сіла кранула. Усё гэта забабоны!

І пайшоў начаваць. Ноч неспэздзейна здарылася цёмная, падуў вецер, пэўна на дождж зьбіралася.

Падарожнік хутка распрануўся, паразвешываў анучкі, каб прасохлі і заснуў сном чалавека, які зрабіў немалую дарогу. Пра нячыстую сілу навет згадаць не згадаў.

Але гэтак за поўнач, калі пачаў накрапываць дождж, падарожнік прачнуўся ад зьнячлівага і прыкрага „валюся“.

— Валю-юся!—бязсьціханьня няслася з печы

— Вось табе і на,—падумаў падарожнік:— праўду казаў гаспадар... толькі мяне не абдурыш!

Накрыўся з галавою коўдрай і спадзяваўся заснуць, але не заснуў. З печы не пераставаючы няслася:

— Валю-юся!

— Ды хто валіцца?—проз нейкі час ня вытрымаў і запытаўся падарожнік.

— Валю-юся,—быў адказ.

— Гэта імя ці прозьвішча?

Але адказ адзін і той-жа быў.

Па целе падарожніка навет мурашкі прабяжалі, кудысь няўпрыцям і мімаволі зьнікнула раўнавага духа. Падарожнік ўжо больш думаў, як-бы вывалачы з гэтай хаты свае ногі, каб выпсца да раньня і не лятуцеў. Нарэшце, сабраўся з духам і хутка начаў рабіць зборы каб

апануца: але, як на тую бяду, ніяк ня мог знайсці анач,—ня ўцякаць-жа басанж, ды і аначак шкада!

А з печы як нехта здзекаваўся з яго:

— Валю юся!

— Валіся, каб цябе паляруш узяў, — вылаяўся падарожнік. Усё перамешалася ў гэтай лаянцы: і прыкрасць, што ніяк ня знайдзе аначкі і адзінота перад таемным здарэннем.

Але на здзіўленьне падарожніка нешта насупраўды звалілася і са званам пасыпалася па хаце.

— Што-ж бы гэта звалілася? Зацікавіла падарожніка, навет і жах прайшоў, тым болей, што і яго масьць з печы недзе знік.

Запаліў сернікі, неяк адразу пад рукой апынуліся і вачым сваім не хацеў верыць. Цэлая гара золата ляжала ня печы.

— Дык вось хто тутака зьвягаў,—усмінуўся падарожнік і, ня губляючы часу, спрытна начаў зьбіраць дзіўна пасланае яму здабыццё.

І ад тэй начы ў новай хаце Янкі Мястоўскага запанавалі ціша і спокой.

ВЛАСТ.

СОЖ І ДНЯПРО

Сярод глухіх пушчаў, цёмных бароў, на прыгорку стаялі калісь старыя — прастарыя харомы вялікага воладара, сівавалосага старца Рыдана. З канца ў канец зямлі слыў Рыдан багацьцем нязлічаным а над усё багацьце славілася схаваная за дванаццаці дзьварамі, дванаццаці замкамі запатая Рыданава карона. Як адамкнулі замкі, атчынялі дзьверы і вынасілі тую карону на сьвет, то калі была ноч, яна днём становілася, а калі была зіма, то яна перамянялася на лета;—гэтак зігпелі, сьвяцілі і грэлі дарагое каменне на Рыданавай кароне.

Завідывалі суседнія валадары і князі гэтай кароне і пастанавілі дабыць ад Рыдана. Сазвалі варажбітоў, ды знахараў і загадалі ім прыдумаць спасаб каб украсьці як карону з рыданаўскага скарбу. Варажбіты і знахары думалі тры дні і тры начы і прыдумалі разрыў-траву, каторай калі дакрануцца да замкоў, то самі атчынюцца, ды сон-траву, зерняткамі каторай калі пасыпаць, дык усё наўкруг засыпаець. Прыдумаўшы гэта, паслалі зладзеяў красьці залатую Рыданава карону. Тыя, прышоўшы да харомаў, сыпнулі сон-зелья і ўся варта паспала. Дакрануліся разрыў-травой да замкоў і замкі адваліліся. Тады ўзялі яны залатую Рыданава карону і пашлі назад.

Устаў раніцай сівы Рыдан, падыйшоў да вакна, ажно бачыць: уся варта покатам сьпіць, увесь народ у сне непрабудным ляжыць. І зразумеў стары адразу, што няма ўжо ў скарбцы яго залатой кароны. Падыйшоў ён да звону, удараў раз, удараў два і разбудзіліся два Рыданава сыны Сож і Дняпро. Звярнуўся бацька да Дняпра і кажаць:

—Вазьмі, сыноч, сталёвую зброю, каваны меч і бяжы садамі і лугамі аш да скалістых гор: мо дагонеш зладзеяў з каронай". Схапіўся Дняпро і чым скарэй пабег, а Сож застаўся пры бацьку.

Сеў на залаты пасад стары і кажаць сыну:

—„Прылажы, сынку, вуха да зямлі паслухай ці бяжыць Дняпро.

Прылажыў Сож вуха да зямлі і адказваець бацьку:

— Бегма бяжыць і не стаміўся яшчэ.

У другі раз кажаць бацька сыну:

— Прылажы сынку, вуха да зямлі і паслухай.

Прылажыў сын вуха да зямлі.

— Бяжы, але ўжо цяжка дыхаець—шум зямлёй ідзець.

І трэці раз загадаў бацька паслухаць. Прылажыў Сож вуха да зямлі і кажаць:

— Гул зямлёй іздець і крык вялікі.

Устаў Рыдан з пасадку і кажаць сыну:

— Бяжы ты, сыноч, мхамі-балотамі на падмогу яму, бо сам ён адзі не праб'ецца праз скалістыя горы.

Пусьціўся Сож мхамі, балотамі на падмогу брату, а стары бацька астаўся ждаць сыноу сваіх. Доуга ждаў стары; недаждаўся із маркотнасьці вялікай па іх плакаць стаў: „бадай нам дзеткі мае сьлязамі разьліцца!" Ды улучыў ён на такі момэнт, што так сапрауды разліліся браты і стары бацька і ў рэкі усе тры перарабіліся.

Дняпро плывець садамі ды лугамі, Сож імхамі ды балотамі, а Рыдан — куды вочы глядзяць. І з тага часу усе сілы ляснага краю пывуць у чужое мора і там знікаюць.

ЦАРКОВНАЕ ЖЫЦЦЁ

Маламажэйнаўская царква.

Маламажэйкаўская царква пабудавана ў 1407 годзе падканюшным віленскім, дзержаўцам ушпольскім, пняўскім і радунскім, панам Шымкам Мацкевіч-Шленскім. Цікавая архытэктура гэтай царквы, напамінаючая сярэднявядковыя замковыя будынкі, даець магчымасць дагадавацца, што царква гэта калісь была ня толькі домам для малітвы, але абаронай (крэпасцю для людскага скарбу ў часе рабунковых войнаў. Сьцены царквы змурованы з крэпай, як жалеза, цэглы, — на сажань таўсьціні. Па вуглах сьцен зроблены стралецкія вежы, у каторыя з царквы былі праведзены камянныя ўсходы, якія разам з патаемнымі ходы пад царкву і сьцянах царквы зьнішчаны ў 1817 годзе; пад царквой былі зроблены два скляпы; уваход у царкву засланяўся цяжкой жалезнай брамай, якая спускалася на ланцугак з нішы, зробленай у сьцяне; на жаль брама гэта да нашых часоў не захавалася: яе самавольна забраў сабе тамтэйшы пан Казымір Кастравіцкі. Па апавяданьням старогажыхараў, швэды бамбардыравалі гэту царкву ў часе пастоў Караля XII лагерам у мястэчку Жалудку.

Пасьля ўвядзеньня вуні, Маламажэйкаўская царква была захвачана в уніятамі із тэй прычыны, што у гэты час яна пазбавілася значнага ліку сваіх парахвіянь, перайшоўшых на каталіцтва, а паны патроны і базыліяне зусім не клапаціліся аб патрыманьні царквы, царква гэта сусім зьбяднела і руйнавалася. Як царква уніятка, яна не захавалася ад нападу і рабунку казакоў.

На Маламажэйкаўскую царкву зьвярнуў сваю увагу расейскі цар Александра I, у часе свайго перезду з Вільні у Гародню. Цар прыказаў адрамантаваць царкву і даручыў дагляд за работай слонімскаму пану Юдзілу. Але гэты загад астаўся нявыкананы. Пакуль рыхтавалі матар'ял ды браліся за рамонт, ад удару пярэна страху на царкве ўвацілася ў сярэдзіну. Гэта было ў 1804 годзе; цераз пяць гадоў страху паправілі, але ў сярэдзіне заставалася царква без жаднай папраўкі, навет рамы ў вокнах ня былі устаўлены. Поўннае адбудаваньне Маламажэйкаўскай царквы належыць ужо да бліжэйшых часоў. Адрамантаваная з надворку і пераробленая ў сярэдзіне, яна асьвечана 21 студзеня 1873 г. На іканастасе знаходзіцца старадаўны вобраз Бажаеі Мацеры, які перанесен сюды ў 1868 годзе з царквы быўшай некалі ў сяле Ваўчанках.

Цяпер, калі адбываецца зьмяншэньне праваслаўных прыходаў, Маламажэйкаўскую царкву Урад намераваецца зачыніць, а парафію дзелуць да Лябэдзскай. Маламажэйкаўская царква

не залічана навет да філіяльных. Царкаўная земля ўжо атабрана ад парахві і атдана на год у арэнду.

Усе маламажэйкаўцы надта занепакоены разлукай з сваёй царквой, з гэтым дарогім памятнакам праваславія і, учуўшы вестку аб зачыненні іхняй царквы, зьвярнуліся з гарачай просьбай к Мітрапаліту Дзіанісію, Ураду і паслам Союму, аб пазастаўленьні ім царквы якая маець больш як цаўтысячы гадоу (518 гадоў прайшло, як збудавана царква) і ніколі нябыла касьцёлам каталіцкім.

Мітрапаліт усіх праваслаўных царкоў у Польшчы Высокопраасвяшчэны Дзіанісі, падтрымліваючы просьбы маламажэйкаўцаў, зьвярнуўся з хадатайствам у Міністэрства іспаведаньняў аб пазастаўленьні Маламажэйкаўскай царквы праваслаўным.

Аб склінаньні Усясьветнага Сабору у 1925 г. Мітрапалітам усей Праваслаўнай Царквы ў Польшчы, Высокапраасвяшчэнным Дзіанісіем атрымана пасланьне Усясьветнага Патрыярха Канстанціна аб праэктаваным скліканьні Усясьветнага Сабору ў 1925 г. Пасланьне паведамляець, што згодна пастанове Усеправаслаўнага Сабору ў леташнім годзе ў Канстантынопалі, Усясьветная Царква пастанавіла запрапанаваць другім Праваслаўным Царквам у працягу 1925 г., з прычыны тысячашасьцісотлетніх угодкаў 1-га Нікейскага Усясьветнага Сабору, склікаць Усясьветны Сабор для разгляду розных важных пытанняў, разрашэньне і ўпарадкаваньне якіх стала неабходна патрэбным. Канстантынопольская Царква прапануець аббраць мейсцам скліканьня Сабору Сьвяты гогад Ерузалім. Пры пасланьні прыложена праграма пытанняў, якія маюцца разглядацца на Саборы, прычым праграма гэта можа быць дапоўнена пытаннямі запрапанаванымі іншымі Аўтакефальнымі Царквамі, ў тым ліку і Праваслаўнай Царквой ў Польшчы.

Па гэтаму самаму пытаньню Мітрапалітам Дзіанісіем атрымана пісьмо Сьвяшч. Сыноду Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы Румынскай, падпісанае Мітрапалітам Прымасам Міронам ад 16 I г. г. № 31. Сьвяшч. Синод Румынскай Царквы атрымаў так сама ад Усясьветнага Патрыярха запросіны узяць удзел у Усясьветным Сабогу і выказацца па поваду праграмы. Абсудзіўшы праграму, Румынскі Синод выказаў свой пагляд у асобным паславьні на імя Сьв. Патрыярха; копія гэтага паславьня для ведама прыслана Праасвяшчэнаму мітрапаліту Дзіанісію.

Сьвяшч. Синод Праваслаўнай Румынскай Царквы згаджаецца на тое каб Усясьветны Сабор быў склікан у 1925 г. ў Ерузаліме і адначасна прымаець і ухваляець большасць пунк-

таў правізарычнай праграмы, і разам з тым лічыць немагчымым прыняць наступныя пункты: а) аб пастаноўцы на Саборы пытанняў, адносна навучання аб Веры (прыкл., аб ліку сьв. Таінстваў аб прэсушчэствленні, аб догматах, прынятых і формуляваных на 7 Усясьветных Саборах), а так сама б) адносна арганізацыі Аўтокефальных Праваслаўных Царквоў (іх легалізацыя і адміністрацыйнае ўстройства). Апрача гэтага Сьв. Синод Румынскай Царквы прапануець адсьвяткаваць з асаблівай урачыстасцю, у зьвязку з Усясьветным Саборам, юбелей Першага Усясьветнага сабору у 325 г. ў Нікеі.

На астатак Сьв. Синод Румынскай Царквы матуець свае непажаданыя ўключыць у праграму Сабору пытанні догматычныя тым, што цяпер ня гэтакі час, каб магчыма было бяз шкоды для Праваслаўнай Царквы узнімаць пытанні, якія далі б ворагам Царквы повад к уваскрашэнню заданьяў, валнаваўшых сьвятую Царкву яшчэ у самыя старадаўнія часы; пажаданым зьяўляецца абмяркаваньне на Усясьветным Саборы пытанняў маральна-практычнага характэру, вымагаючыя болей хутчэйшага разрашэння, чым пытанні догматычныя.

Варунні ўтрыманьня сьвяшчэнікаў прыпісных Царквоў. У алошнія часы дзякуючы уязьненню ў жыцьцё распараджэньня Міністэрства Іспаведаньяў аб памяншэньні ліку праваслаўных парахвіяў, шмат дзе якія цэрквы засталіся нештатнымі без пастаяннага кліру. Дзякуючы гэтаму ў Міністэрства Іспаведаньяў пачалі наплываць прашэньні ад парахвіянь аб надзеньні ім права ўгрымываць пры гэтых царквах сьвяшчэнікаў на свой кошт, з забеспячэньнем ім належнага ўтрыманьня і памешканьня. На запытаньне Міністэрства Іспаведаньяў па гэтаму пытаньню, Высокапраасьвяшчэны Мітрапаліт Дзіанісій адказаў, што гэту праяву трэба лічыць спадзеваным насьледкам скарачэньня ліку праваслаўных парахвіяў і жаданьне праваслаўнага жыхарства забяспечыць сабе ў адпаведнай меры рэлігійных патрэбаў. Дзеля гэта, такія стараньні павінны задавальняцца, але пры варунку належнага забеспячэньня духавенства з боку парахвіянь. Найменшым забеспячэньнем трэба лічыць наданьне парахвіянамі сьвяшчэніку належнай кватэры і гараду ня менш як ў паўдзсяціны, а так сама ія меней 360 пудоў хлеба ў год апрача платы за трэбы (за пахоў, споведзь, вянец, хрэст і інш). Гэтыя варункі павінны быць зацьвярджаны фармальным парадкам у натаруса умовай ня менш як на 5 гадоў.

ЗАГРАНІЦАЙ

Мэтодысты і Жывая Царква. Па паведамленьнях амэрыканскіх газэт, ў справе утварэньня у Расеі „Жывой Царквы“ вялікую ролю сыгралі амэрыканскія мэтодысты, ў асбах іх епіскапаў: Блэка, Нельсона і сьвяшч. Гэккера. Гэтыя асобы мелі мэтай дапамагачь развалу Праваслаўнай Царквы, дзеля таго каб пасья перавярнуць праваслаўных на мэтодыстаў. Асабліва гарача працаваў Гэккер, які і пераканаў епіскапа у тым, што „Жывая Царква“ заслуговыць падтрыманьня.

Для гэтай мэты амэрыканскія мэтодысты сабралі досаць значную суму грошы у Амэрыцэ на падтрыманьне „Жывой Царквы і надта прыхільна выказваліся на карысьць Радавай улады. Сьвяшчэнік Гэккер працаваў у цесным кантакце з Радавай уладай. Цяпер, пасья азнаямленьня с сапраўдным тварам жывацаркоўцаў, дапамогі жывацаркоўцам з амэрыканскіх крыніц зусім спыніліся і гэтым бадай што тлумачыцца тое, што „Жывая Царква“ у цяперашні час знаходзіцца ў поўным упадку і бліжыцца к аканчальнай ліквідацыі.

Становішча Усяленскай Патрыярхіі. Па апошнім весткам з Канстантынопалю, Сьв. Патрыярх Канстантын катэгарычна аткінуў прапозыцыю турэцкага ураду дабравольна зьвязаць з сябе патрыяршы сан, і выслаў да Лігі Нацыяў мэморандум з протэстам і просьбай аб недапушчальнасьці з боку Лігі усякай пастановы, якая б магла быць на шкоду прасьціжа Патрыярха. Гэткім чынам усякая магчымаць уладзіць канфлікт спакойнай дарогай атпадаець тым болей, што турэцкі ўрад настаіваець на выбару новага Патрыярха. З прычыны адказу Канстантынопальскага Синоду ад такога выбару, пры цяперашніх варунках, турэцкі ўрад ізноў узяўся за рэпрэсыўныя меры і прыступаець да высланьня за граніцу ўсіх трох членаў Усяленскага Синоду. Алзін з высьлаемых мітрапалітаў ужо прыбыў на грэцкую тэрыторыю.

Змаганьне за Царкву. З Менска паведамляець, што тамтэйшая Радавая улада запячатавалі Спаса-Прэабрэжэнскую царкву, намераваючыся атдаць яе жывацаркоўцам.

Даведаўшыся аб гэтым праваслаўныя ў вялікім ліку сабраліся перад царквой, сарвалі пячаць і азяліся ламаць дзверы. Прысланая конная міліцыя разагнала народ з дапамогай сьцюдзёнага аружжа, пры чым сярод натоўпу былі забітыя і параненыя. Савецкая ўлада, у зьвязку з гэтым, зрабіла шмат арыштаў.

Сельска-гаспадарскія парады

Я. П.

Гародніцтва

Агульнае настанаўленне аб тым, як трэба гаспадарыць на гародзе.

3. Угнойванне гароду.

Пад угдойваннем гароду трэба разумець павялічэнне ў грунце спажываных частак, патрэбных расьлінам. Дасягаецца гэтае павялічэнне запаханнем у грунт розных гнаёў, якія маюць у сабе патрэбныя расьлінам спажываныя часткі і ў тэй форме, у якой расьлінам яго найлягчэй выкарыстаць.

Гарод вымагаець надта многа гною. Ня даўшы добра гною ня можна ніколі спадзявацца з гароду вялікага ўраджаю. Але гной толькі тады можа даць вялікую карысць, калі ўгнойванне будзе зроблена разумна, у пару, а не абыяк. Часта бывае і так, што замест карысці гной толькі шкодзіць.

Для ўгнойвання гароду ўжываюцца, як звычайны хляўны гной, які бярэцца ў гаспадары з-пад жывёлы, таксама і фабрычныя, якія дабываюцца на фабрыках. Гэта, так званыя, попелы і солі.

Хляўны гной дзеліцца, як ведама, на конскі, каровячы, авечы і сьвіны.

Конскі гной лічыцца гарачым гноем. Ён хутка прэець і перарабляецца на землю. Лепей уваходзіць конскі гной у гліны ад яго гліны робяцца цяплейшымі. На пяскі конскі гной нядобра тым, што надта хутка ў іх перагараець. Конскі гной ёсць найлепшы для разсаднікаў і парнікоў.

Каровячы гной трываець даўжэй і награвяецца ня так хутка. У зямлі трываець гады тры і болей. Каровячы гной добра для грунту цёплага і рыхлага. Для гароду каровячы гной лічыцца добрым. Надта добра і карысна мяшаць каровячы гной з конскім. Адгэтага каровячы гной робіцца цяплейшым, а конскі гной у мяшанцы з каровячым ня так хутка прэець і даўжэй трымаецца ў зямлі. Мяшаць можна на роўныя часці. На сырыя, цяжкія грунты лепей класці адзін конскі гной.

Авечы і казіны гной надта падобен да конскага. Яго таксама добра мяшаць з каровячым, ці лепей за ўсё з сьвіным.

Сьвіны гной вартасць маець невялікую. Лічыцца ён сьцюдзёным. Уваходзіць лепей у грунт сіхі і цёплы. Гной ад кормных сьвіней

ужо будзе многа лепшы і, калі сьвіней кармілі збожам, то гной будзе блізка варнейшы за каровячы. Ад сьвінога гною часта набіраюць дрэнны смак капуста, рэпа, грыжына, моркаў і пятрушка. Дзеля гэтага лепей сьвіны гной мяшаць або з авечым, або з конкім.

Нурынае сьмецьце, а так сама сьмецьце галубоў, гусей і качак лічыцца надта добрым гноем. Галубінае і нурынае сьмецьце ў 2—3 разы лепшае за гусінае ці качынае, але сьмецьце гусей і качак усё такі ў два разы варцей за каровячы гной. З тэй прычыны, што птушынага гною ў гаспадарцы бываець мала, яго ўжываюць толькі, як павярховае ўгнойванне, гэта значыць, пасыпаючы па вярху сьмецьцем лехі, або, змяшаўшы з вадой, робяць ім паліванне. Перад ужываннем птушынае сьмецьце лепей высушыць на сонцы, а пасля стаўчы яго на муку, і ўжо гэтай мукой пасыпаць лехі. Пасеяўшы, яго трэба зьлезнымі граблямі змяшаць з замлёй. Пасыпаюцца толькі ўжо ўзросшыя расьліны, бо ў зусім маладых усходах птушыны гной перапаліваець карэнні. Пасыпаць трэба перад лажджом, або зараз пасля дажджу; у сухую пагоду, калі робіцца пасыпка птушыным гноем, то трэба пасля пасыпкі добра прамачыць землю разы два-тры вадой. Сьцёртага на муку птушынага гною сыпецца 1—1,5 пал. фунта на кожную круглую сажань зямлі. Цэлы (ня тоўчаны) птушыны гной можна сыпаць у зяллю толькі за парой, каб ён пакуль сеяць рассыпаўся і перагніў. Так робяць калі ўгнойваюць сухім сьмецьцем.

Ужываецца яшчэ птушынае сьмецьце і жыдкае, распушчанае ў вадзе. Для гэтага бярэцца вялікая пасудзіна, напрыкл. цэбар або кадзь і насыпаецца птушыным сьмецьцем (галубінае, ці нурынае) і заліваецца гарачай вадой, а пасля, як астыгне, пасудзіну даліваюць сьцюдзёнай вадой. Сьмецьце ў цэбры павінна пастаяць тыдні два, каб добра перахадзіла, распусцілася, а пасля гэтай юшкай паліваюць маладое варыва. Треба Толькі, каб юшка ня была занадта моцная, а то яна можаць выпаліць варыва. На 10 вядзёр вады

А Д Р Э Д А К Ц Ы І

З благаслаўлення Высокопраасвяшчэннага Мітрапаліта Варшаўскага і ўсей Польшчы, рэдакцыя Праваслаўнага Беларуса, прыступаець да выданьня Царкоўных казаньняў на беларускай мове. Царкоўныя казаньня маюць быць бесплатным штомесячным дадаткам да нашага журналу.

Неабходная патрэбнасць у гэтым выданьні выклікана з аднаго боку пастановай Сьв. Синоду Праваслаўнай Царквы у Польшчы, згодна якой царкоўныя казаньня павінны прамаўляцца на роднай мове веруючых, а з другога надзвычайна цяжкае становішча Пастыраў Духоўных у цяперашнія часы. Пашыраецца бязбожна, сэктанства, вуніяцкія ды іншыя антыправаслаўныя рухі. Спалманутыя прынаднымі заклікамі ворагаў Сьвятой Царквы Праваслаўнай, праваслаўнаверуючыя беларусы пачынаюць атхадзіць ад свеіх Пастыроў Духоўных, павялічваючы лік ворагаў нашых.

Іх трэба адзержаць, вярнуць назад, прытуліць ізноў да Роднай маці — Царквы Праваслаўнай. Але здержаць, вярнуць іх мо-

жно голькі добрым прыкладам і словам, але тым словам, якое для іх зразумелае, якое яны усасалі з малаком мацеры, якое толькі адно можаць найглыбей запасьці ў іх душу і высьвятліць там іхныя памылкі і аблуду.

З тэй прычыны, што наша духавенства ў значнай большасьці выхованая ў расейскай школе, тэндэнцыйным духу расейскай манархіі, ня ўсё добра ўладае беларускаю моваю, рэдакцыя Праваслаўнага Беларуса ўзяла на сябе працу ўсабляць Айцоў сьвяшчэнікаў гатовым матэрыялам на беларускай мове. Зборнік царкоўных казаньняў будзе выпушчацца за месяц на перад, каб мог быць у свой час выкарастаны на майдасох. Першы зборнік, які маець выйсьці у траўні, будзе зьмяшчаць у сябе казаньня на нядзельні і сьвяты у чэрвеню (іюне) месяцу.

Паведамляючы аб гэтым, рэдакцыя звачываецца з прозьбай да ўсіх пастыроў духоўных дапамагчы нам як літэратурным матэрыялам (прысылкай казаньняў), і сваімі дарадамі і увагай.

трэба браць толькі адно вядро птушынага сьмецьця. Паліваць юшкай лепей дзеля таго, што карысь для варыва ад гною бывае скарэй, чым ад сухога. У юшцы расьліны маюць ужо гатовы спажытак адразу, а сухі гной павінен яшчэ паляжаць які час у зямлі, распусьціцца, і тады толькі карэньні будуць мець магчымасьць жывіцца ім.

Птушынаму сьмецьцю ніколі ня варта даваць так, абы дзе бадзяцца, бо гэта надта дарагі гной. Па вёсках на яго зусім не звачываюць увагі, а гэта надта шкода, бо на невялчкім гародзе ім можна зрабіць надта вялікі знак. Адным пудам птушынага сьмецьця можна даць столькі спажыву гароднаму варыву, сколькі ня кожны раз дадуць два вады добрага хляўнога гною.

Калі ж лепей класьці ея гарод хляўны гной.

Хляўны гной найлепей заўсёды класьці на гарод з восені, каб пакуль сеяць ці садзіць на гародзе, ён перагарэў, спаракнеў, перарабіўся на зямлю. Вясной класьці можна толькі стары, добра перагніўшы гной, бяз саломы. Наагул, апроч лёгкіх (пяшчаных) грунтаў на гарод класьці сьвежы гной няможна. Такая расьліна, як напрыклад капуста, і то лепей удаецца па гнаі, пакладзеным з восені. Хоць на сьвежым гнаі лісьцё можа быць і болшае, але качаны будуць слабкіе. Буракі, цыбуля на сьвежаму гною даюць толькі за надта буйнае лісьцё, але карэньні бываюць, большай часткай, дробныя, морква таксама па сьвежаму гною бывае сукаватая і карамзаватая, а па старому гною — гладкая і чы-

стая. Па сьвежаму гною гарох і шалбабон даюць мала стручча, а многа лісту. Апроч гэтага на цяжкіх грунтах трэба класьці стары гной заўсёды і дзеля таго яшчэ, што сьвежы ня скоро перагараець, і расьлінам на першым часе будзе мала спажыву. На адну дзесяціну хляўнога гною кладзецца каля 3.600 пудоў, сярэднім лікам, па паўтара пуда гною на адну сажань зямлі.

Гнаёная жыжка. Такая жыжка, якая зьбіраецца на дзяльніках (панадворках) або выцякаець з пад сьцен хлява, калі ў хляве гразка, таксама можа быць надта добрым гноем для гародніны. Гэта жыжка часта зусім марна выпускаецца гаспадаром з хлява ў канавы каб толькі асушыць хлеў, тады, як яе можна было б скарыстаць для ўгнойваньня варыва. Найлепей было б, каб каля хлява была выкапана яма, у якую б сьцякала жыжка з яго, а не на падворку. З гэтай ямы, як толькі досьць сабярэцца, браць жыжку і паліваць варыва. Паліваць лехі з варывем адной жыжкай без вады боязна, каб не папаліць расьліны. Вепей жыжку напалавіну развадзіць вадой, і тады паліваць. Паліваць жыжкай варыва трэба толькі пакуль яно яшчэ маладое. У гнаёвую жыжку можна дабаўляць і попел з печы.

Добрым гноем можа быць таксама старое лісьцё дрэў.

Надта добры гной можна зрабіць так. Нарэзаўшы або накапаўшы на балоце тарпы трэба добра яе высушыць і зьцерці, а пасля пасыпаць ею атхожыя мейсцы. Калі ў яме сабярэцца шмат гною, трэба яго перамяшаць добра лапатай, і класьці на гарод. (Дал. будзе.)

Прысуд у справе украінскіх паслоў. 10 траўня ў Роўне закончыўся суд над украінскімі пасламі Васынчуком, Козіцкім і Чучмаем. Суд цягнуўся аш чатыры дні. У 3 гадзіні суд агаласіў гэтакі прысуд:

Пасол Васынчук скараны на 1 год катаргі; пасол Чучмай—на 2 гады; пасол Казіцкі—на 1 год турмы, або дому паправы.

Пракурор жагадаў адразу арыштаваць засуджаных паслоў. Пасол Васынчук зазначыў што на арыштаваньне пасла патрэбна асобнае дазваленьне Сойму.

Суд вышаў на нараду, пасля якой паставіў засуджаных паслоў пакінуць на волі пад залог: Чучмай—за 500 зл., пасл. Васынчука—300 зл. і пасл. Казіцкага—100 зл.

Загаданы залог адразу быў унесены прысутнымі на судзе украінскімі пасламі і сэнатарамі.

Пімянёных украінскіх паслоў суд судзіў за прамовы на мітынгах.

Пазбаўленьне мандату дэпутата Якавіюна. Беларускі дэпутат ад Б.льшчыны, Сымон Якавюк, засуджаны на беластоцкім працэсе „45“ на доўгалетні востраг, як ведама, выехаў заграіцу, не чакеючы, пакуль яго пасадзяць.

У сувязі з гэтым маршалак Сойму запрапанаваў саймовай камісіі па наказу прызначыць мандат Якавюка ўграчаным.

Згодна з умовай пры закладзінах выбарнага блёку нацыянальных меншасцяў, беларуса павінен заступаць толькі найбліжэйшы кандыдат беларус, але не зважаючы на гэту умову, па сьпіску № 16 за Якавюком стаіць жyd, які незжагдаецца пераступіць пасельскі мандат беларусу.

Нрывава трагедыя у польскай гімназіі у Вільні. 6 мая раніцай у польскай гімназіі Лелевэля ў Вільні адбываліся экзамены. Дырэктар гімназіі Беганьскі экзаменаваў матэматыцэ Лаўрыновіча. У гэты момэнт Лаўрыновіч выхапіў з кішані рэвалвэр і пачаў страляць у дырэктура. Кулі ранілі яго лёгка ў руку і нагу.

Калі таварышы кінуліся сунімаць Лаўрыновіча, ён чародным стрэлам забіў на месцы аднаго з іх, Аляксандра Загорскага, беларуса-праваслаўнага, родам з Сьвянцяншчыны. Пасля гэтага Лаўрыновіч дастаў з кішані ручную гранату. Граната выбухнула.

Выбух меў страшэнныя вынікі. Лаўрыновіч пагіб, разарваны на часьці. Таксама быў забіты на сьмерць вучань Даманскі. Цяжка зранены праф. Янковскі, які ўвечары памёр ад ран. Вельмі цяжка ранены вучань Точыловскі. Цэлы рад вучняў ранены лягчэй.

Бачучы, што сталася, таварыш Лаўрыновіча, Януш Обромпальскі (з Менску родам), пачаў таксама страляць у дырэктура і кінуў другую гранату, якая, аднак, не разарвалася. Калі за ім пагналіся, каб адабраць аружжа, Обромпальскі стрэліў сабе ў лоб і праз пару гадзін памёр. У яго знайшлі йшчэ дзьве гранаты.

Лаўрыновіч займэў першае мейсца сярод сваіх калегаў і быў старшынёй „Братняе дапамогі“. Гэта быў здольны хлопец, толькі цяжка давалася яму матэматыка.

З Обромпальскім яны жылі вельмі блізка. Паводле газэтных вестак відаць, што тут мела месца змова іх на жыцьцё дырэктура Беганьскага, ад якога спадзяваліся абодва, што іх „зрэжа“ на экзаменах.

Прадсказаньне пагоды на 1925 год.

Згодна з прадсказаньнямі астролёгіі, 1925 год будзе асабліва нядобрым для земляробства: прадбачуцца няўроды хлеба і выкліканы імі голад. Гэты год можна назваць годам непогады.

Па асобным месяцам гэтыя прадсказаньні адносна пагоды гэтакія:

Студзень. Мокры, многа ветру, сьнегу і дажджу.

Люты. Тое самае. Цяплыня памерная.

Сакавік. Цяплыня больш высокая, шмат ападкаў, частыя ветры.

Красавік. Даждліва. Сьцюдзена.

Травень. Пераважна вецер і дождж.

Чэрвень. Гарачыя дні. Частыя навальніцы, буры.

Ліпень. Вялікая гарачыня. Частыя навальніцы, грымоты, дажджы, град.

Жнівень. Тоя самае.

Верасень. Некалькі гарачых дней; так сама часта грымоты.

Кастрычнік. Некалькі цёплых дней. Часта раптоўная зьмена пагоды, буры.

Лістапад. Некалькі цёплых дней, пераважна вялікі вецер, макраязь, дождж, сьнег.

Сьнег. Даждліва. Шмат ветру і сьнегу.

Чародны нумар Праваслаўнага Беларуса выйдзе ў нядзелю 24 траўня з бесплатным дадаткам царкоўных казаньняў на нядзелі і сьвяткі ў чэрвеню месяцу.

Што чуваць у сьвёце

Падзеі у Баўгарыі.

У суботу перад праваслаўным Вялікаднем у сталіцы Баўгарыі, Софіі, была страшэнная катастрофа, якой ня памятае гісторыя. У часе жалобнай паніхіды па забітым камуністамі дэпутаце Мілеву ў катэдральным саборы разарвалася пякельная машына, якой забіта 150 чалавек і ранена больш як 500.

Энергічна пачатае сьледства справы выясьніла падрабязнасьці няўдаўшага ў Баўгарыі дзяржаўнага перавароту. Усім кіраваў цэнтральны камуністычны камітэт у Софіі, на чале якога стаяў Янкоў і яго памочнік Мількоў, абодва быўшыя афіцэры. Спачатку было пастаноўлена забіць караля, і гэта павінна было быць сьгналам да агульнага паўстаньня. На тры дні перад катастрофай у Саборы банда з 10-цех чалавек напала на самаход, у якім ехаў кароль, але караля не ўдалося забіць. Нападаўшых не злавлілі. На другі дзень у Софіі няведомы ліхадзей забіў дэпутата палаты палкоўніка Мілева. Як першаму, так і другому здарэньню не давалі вялікага значэньня, ня думаючы, што тут ёсьць сарганізаваны плян, які меў на мэце зрабіць дзяржаўны пераварот. І калі ў суботу 18 красавіка сабраўся на паніхіду ў саборы ўвесь гэнэралітэт, міністры, дэпутаты палаты і вышэйшыя ўраднікі, і толькі выпадкова ня было караля, камуністы пастанавілі правясьці ў жыцьцё свой плян, каб адным махам зьніштожыць увесь урад і зрабіць паўстаньне. Камуністы Мількоў сам зладзіў пякельную машыну з самага сільнага ўзрыўнага матэрыялу, мілініту, і, ўгаварыўшыся са зьонікам сабору, паставіў яе на саборнай вежы. А калі ў саборы пачалася паніхіда і ўсе ўжо сабраліся, зрабіўся страшэнны ўзрыў. Паміж забітымі ёсьць 3 дэпутаты палаты, 13 гэнэралаў, 8 палковнікаў, 2 адвакаты, 19 жанчын і дзяцей. Шмат ёсьць раненых міністраў. Міністар справядлівасьці, міністар унутраных справаў і начальнік галоўнага вастрогу памёрлі на другі дзень ад ранаў. Ня глядзячы на страшэнны перапах, старшыня міністраў, Цанкоў, ня страціў духа і зараз-жа загадаў, каб былі зроблены меры асьцярожнасьці.

На над'звычайным паседжаньні міністраў з удасьцем караля было пастаноўлена ўвесьці асаднае палажэньне ўва ўсім краі і над'звычайныя ваенныя суды, якія заразжа павінны пачаць сваю дзейнасьць. Зроблена шмат вобскаў і арыштаў, у часе якіх удалося раскрыць падгатаўляўшыся плян перавароту. Устанавілена, што агульнае паўстаньне мелася пачацца 15 красавіка. Ваенныя суды ўжо засудзілі на сьмерць больш як 400 чалавек і ня спыняюць свае працы. Забойцу дэпутата Мілева, як аказалася, нехта забіў на тым самым месцы, дзе быў забіты дэпутат Мілеў.

Большавіні рыхтуюцца к вайне. Корэспандэнт „Рэчыпаспалітай“ паведамляець з Петраграду аб тым, што у горадзе заметна вялікі рух войска ў напрамку на Палацак і Остроў. У Палацак прыходзяць паязды вайсковым матэрыялам. У Петраградзе упарта талкуюць аб хуткай вайне з суседнямі дзяржавамі. Як на падтвэрджэньне гэтаму, паказваюць на тэрміновае абучэньне прызыўных 1903—4—5 годсў, рэгістрацыю ахвіцэраў да 60 г. веку, рэгістрацыю сьцюдзёнага і агнестрэльнага аружжа, адбіраньне аружжа у падазронных асоб і перадачу яго членам камуністычнай партыі і наастатак, бесперарыўныя партыйныя сходы, на якіх аткрыта гаворучь аб нямінаваньні вайны.

Тэлеграфнае агенства „Экспрэс“ паведамляець з Харкава аб вялікіх ваенных рыхтаваньнях на ўсёй тэрыторыі Радавага Саюзу, а асабліва на Украіне. У 1925 г. лік пяхотных дывізіяў павялічэн з 40 да 56. Сфармавана 5 новых кавалерыйскіх дывізіяў. Каўказская конная армія павялічына удвая. Хвабрыкі мыла на Украіне перароблены на фабрыкі удушлівых газаў. Радавыя хімікі выдумалі новы газ, больш ядавіты чым ранейшы. Газ гэты вырабляецца на хвабрыках каля Кіева. Радавая Украіна прадстаўляець з сябе адзін вялікі ваенны лагер. Большавікі тлумачуць усё гэта магчымасьцю вайны з Румыніей. („За Своб.“).

Жыдоўская колёнізацыя ў Радавае Беларусь. Менская большавіцкая газ. „Млот“ за 20. III піша, што на паседжаньні камісіі зямельных справаў цэнтральнага выканаўчага камітэту Беларускае Радавае Соцыялістычнае Рэспублікі зацьверджаны плян парцэляваньні зямлі, прызначанай на мэты жыдоўскае колёнізацыі. Зямельны фонд на гэта ахапляе 10,000 дзесяцін.

У бягучым годзе маэ быць паселена на зямлі 1200 жыдоўскіх сем'яў. На выпушэньне гэтага плану адпушчаны крэдыт у разьмеры 140.000 рублёў. Кожная новая гаспадарка маэ атрымаць крэдытную падмогу ў суме 200рублёў.

Новы прэзыдэнт Нямецчыны. Выбарная кампанія ў Нямецчыне, ведзеная з вялічэзным напружаньнем канкуруючымі партыямі, закончылася перамогай нацыяналістаў і манархістаў: на становішча прэзыдэнта Рэспублікі выбраны фэльдмаршалак Гіндэнбург, чалавек, які ўсім сваім сьветапаглядам прырэчыць самай ідэі рэспублікі.

Галасы выбаршчыкаў падзяліліся гэтак: за Гіндэнбурга—14,443,223, за Маркса—13,666.795 і за камуністычнага кандыдата Таэльмана—1,910,451.

Вынікі выбараў, як-ні-як, вельмі паказальныя дзеля ўкладу грамадзкіх сіл у Нямецчыне; але яны бяспрэчна выклічуць больш гутарак з пункту гледжаньням іжнародавых адносін.